

**TURIZM VA MEHMONXONA KORXONALARIDA INVESTITSION QARORLARNI
QABUL QILISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH****Tirkachev Shaxzodbek Surat o'g'li****Oriental universiteti magistri****shtirkachev@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.21916194>****Annotatsiya**

Mazkur maqolada turizm va mehmonxona korxonalarida investitsion qarorlarni qabul qilish jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Investitsiya loyihalarini tanlash, ularning iqtisodiy samaradorligini baholash, investitsion risklarni aniqlash va resurslarni optimal taqsimlashda sun'iy intellekt, Big Data, Business Intelligence, bulutli texnologiyalar, CRM tizimlari hamda raqamli platformalarning imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida turistik talab, mehmonxona bandligi, mijozlar xulq-atvori, xizmatlar narxi va daromad ko'rsatkichlarini prognozlashning investitsion qarorlar sifatiga ta'siri asoslab berilgan. Turizm va mehmonxona korxonalarida investitsion qarorlarni raqamli ma'lumotlar asosida shakllantirish, investitsiya risklarini kamaytirish va kapital qo'yilmalar samaradorligini oshirishga qaratilgan tashkiliy-iqtisodiy takliflar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari turizm va mehmonxona korxonalarida investitsiya faoliyatini takomillashtirish hamda raqamli boshqaruv mexanizmlarini rivojlantirish uchun ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: turizm, mehmonxona korxonalari, investitsion qaror, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, Big Data, Business Intelligence, investitsiya samaradorligi, investitsion risk, raqamli platforma, CRM, prognozlash.

Bugungi kunda turizm va mehmonxona biznesining rivojlanishi nafaqat turistik oqimlar hajmi va xizmatlar sifatiga, balki korxonalarning mavjud investitsiya resurslarini qanchalik samarali yo'naltira olishiga ham bog'liq. Bozor talabining tez o'zgarishi, turistlarning individual ehtiyojlari ortib borishi, xizmat ko'rsatishning raqamli kanallarga o'tishi va raqobatning kuchayishi investitsion qarorlarni an'anaviy yondashuvlar asosida qabul qilish imkoniyatlarini cheklamoqda. Bunday sharoitda investitsiya loyihalarini tanlash va baholashda katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlashga imkon beruvchi raqamli texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

An'anaviy boshqaruv amaliyotida investitsion qarorlar ko'pincha oldingi davr moliyaviy natijalari, rahbarlarning tajribasi va cheklangan statistik ma'lumotlarga asoslangan holda shakllantiriladi. Raqamli boshqaruv sharoitida esa qaror qabul qiluvchi shaxslar real vaqt rejimida shakllanayotgan ma'lumotlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Elektron bronlash tizimlari, CRM platformalari, onlayn to'lovlar, mobil ilovalar va turistik platformalar orqali shakllanadigan ma'lumotlar investitsiya loyihalarini ancha chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

Ayniqsa, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalari investitsion qarorlarni qabul qilish mexanizmini sifat jihatidan o'zgartirmoqda. Sun'iy intellekt algoritmlari tarixiy va joriy ma'lumotlarni tahlil qilish orqali turistik talabning o'zgarishi, mehmonxonalarning kelajakdagi bandlik darajasi, xizmatlar narxi va mijozlar xarajatlarini prognozlash imkonini beradi. Mazkur prognoz natijalari kapital qo'yilmalarni istiqbolli yo'nalishlarga taqsimlash va iqtisodiy samaradorligi past loyihalarni dastlabki bosqichda aniqlashga yordam beradi.

Shu nuqtai nazardan, investitsion qarorlarni qabul qilishda turli raqamli texnologiyalarning funksional imkoniyatlarini tizimli baholash maqsadga muvofiq.

1-jadval

Turizm va mehmonxona korxonalarida investitsion qarorlarni qabul qilishda raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari

Raqamli texnologiya	Investitsion qaror qabul qilishdagi vazifasi	Kutilayotgan iqtisodiy natija	Qaror qabul qilishga ta'siri
Sun'iy intellekt	Talab va daromadlarni prognozlash	Daromadlilikni oshirish	Juda yuqori
Big Data	Katta hajmdagi bozor va mijoz ma'lumotlarini tahlil qilish	Investitsiya risklarini kamaytirish	Juda yuqori
CRM tizimlari	Mijozlar xulq-atvori va talabini aniqlash	Mijozlar qiymatini oshirish	Yuqori
Bulutli texnologiyalar	Ma'lumotlarni markazlashtirish va tezkor almashish	Boshqaruv xarajatlarini kamaytirish	O'rta
Elektron bronlash tizimlari	Bandlik va sotuv dinamikasini monitoring qilish	Tushumlarni prognozlash	Yuqori
Raqamli platformalar	Bozor holati va raqobatchilar faoliyatini kuzatish	Investitsion imkoniyatlarni aniqlash	Yuqori

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalari investitsion qarorlarni qabul qilishga eng yuqori darajada ta'sir ko'rsatadi. Buning asosiy sababi ushbu texnologiyalarning katta hajmdagi ma'lumotlar orasidagi yashirin bog'liqliklarni aniqlash, turistik talabni prognozlash va turli investitsiya ssenariylarini oldindan baholash imkoniyatiga egaligidir.

Mehmonxona korxonalarida elektron bronlash tizimlari orqali to'planadigan ma'lumotlar ham investitsion qarorlar uchun muhim axborot manbai hisoblanadi. Xonalar bandligi, bron qilish muddati, bekor qilingan buyurtmalar, mavsumiy talab va mijozlarning narxga sezgirligi to'g'risidagi ma'lumotlar asosida korxonaning qaysi xizmatlariga qo'shimcha investitsiya kiritish maqsadga muvofiqligini aniqlash mumkin. Masalan, yuqori talab davrlarida xonalar yetishmasligi muntazam kuzatilsa, mehmonxona quvvatini kengaytirishga yo'naltirilgan investitsiya loyihasining iqtisodiy asoslanganligi ortadi.

Big Data texnologiyalarining afzalligi esa ichki korporativ ma'lumotlarni tashqi axborot manbalari bilan birlashtirish imkoniyatida namoyon bo'ladi. Ijtimoiy tarmoqlar, onlayn sharhlar, qidiruv tizimlari, bronlash platformalari va turistik mobil ilovalardan olinadigan ma'lumotlarni tahlil qilish orqali yangi turistik yo'nalishlarga talabni aniqlash, iste'molchilar xohish-istaklaridagi o'zgarishlarni baholash va investitsiya uchun istiqbolli bozor segmentlarini belgilash mumkin.

Raqamli texnologiyalar investitsion risklarni boshqarish samaradorligini ham oshiradi. Turizm sohasining mavsumiyligi, iqtisodiy kon'yunkturaning o'zgarishi, valyuta kurslari,

transport xarajatlari va turistlar oqimining o'zgaruvchanligi investitsiya loyihalariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Sun'iy intellektga asoslangan prognozlash modellari turli ssenariylarni shakllantirib, investitsiya loyihasining tashqi omillar o'zgarishiga sezgirligini oldindan baholash imkonini beradi.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni investitsion boshqaruv tizimiga joriy etish muayyan xarajat va cheklovlarni ham yuzaga keltiradi. Dasturiy ta'minotni xarid qilish, ma'lumotlar bazasini shakllantirish, kiberxavfsizlikni ta'minlash va xodimlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish dastlabki investitsiyalarni talab qiladi. Shuning uchun raqamlashtirish loyihalarining o'zi ham iqtisodiy samaradorlik nuqtai nazaridan baholanishi lozim. Raqamli yechimni joriy etishdan olinadigan qo'shimcha daromad va xarajatlar tejalishi uni joriy etish hamda ekspluatatsiya qilish xarajatlari bilan taqqoslanishi zarur.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, turizm va mehmonxona korxonalarida investitsion qarorlarni qabul qilish samaradorligini oshirish uchun quyidagi ustuvor yo'nalishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- investitsiya loyihalarini baholashda an'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlarni raqamli analitika natijalari bilan integratsiyalash;
- sun'iy intellekt asosida turistik talab, mehmonxona bandligi va kelajakdagi pul oqimlarini prognozlash tizimlarini joriy etish;
- Big Data texnologiyalari orqali ichki va tashqi axborot manbalarini yagona tahliliy tizimda birlashtirish;
- CRM va elektron bronlash tizimlari ma'lumotlaridan investitsiya yo'nalishlarini belgilashda foydalanish;
- investitsiya loyihalarini tanlashda risklarning raqamli ssenariy tahlilini amalga oshirish;
- turizm va mehmonxona korxonalarida raqamli boshqaruv bo'yicha xodimlar kompetensiyasini oshirish.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, investitsion qarorlarni qabul qilish jarayonining raqamlashtirilishi turizm va mehmonxona korxonalari uchun faqat texnologik yangilanish emas, balki boshqaruv samaradorligini oshiruvchi strategik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv modeli investitsiya resurslarini yuqori iqtisodiy natija beradigan yo'nalishlarga taqsimlash, investitsiya risklarini oldindan aniqlash va korxonaning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini asoslash imkonini beradi.

O'zbekiston turizm va mehmonxona sektorida ham mazkur yondashuvni kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Turistik oqimlar, mehmonxona bandligi, xizmatlar narxi va turistlarning xarajatlari bo'yicha ma'lumotlarning raqamli bazalarini shakllantirish investitsiya loyihalarini yanada asosli baholash uchun axborot bazasini yaratadi. Bunda korxonalar darajasidagi raqamlashtirish bilan bir qatorda davlat va tarmoq miqyosidagi axborot tizimlarining o'zaro integratsiyasi ham muhim hisoblanadi.

Xulosa

Turizm va mehmonxona korxonalarida investitsion qarorlarni qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish investitsiya faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi. Sun'iy intellekt, Big Data, Business Intelligence, CRM, bulutli texnologiyalar va elektron bronlash tizimlari katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish, kelajakdagi iqtisodiy ko'rsatkichlarni prognozlash va investitsiya risklarini oldindan aniqlash imkoniyatini yaratadi.

Raqamli texnologiyalar asosida shakllantirilgan investitsion qarorlar subyektiv yondashuv ulushini kamaytirib, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv modelini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa kapital qo'yilmalarni optimal taqsimlash, investitsiya loyihalarining rentabelligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va korxonalarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash imkonini beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Bekmurodov, B.F. 2026. The Current State of Digitalization of Tourism in Uzbekistan and Prospects for Its Development. *Green Economy and Development*. 4(5).
2. Ergashov, Y., Adashboyev, S., Tursimatov, D., Umurzakov, B. va Iskandarov, N. 2025. Prospects for the Digitalization of Tourist Routes in Uzbekistan. *Acta NUUz*. 1(1.3.1), 243–246.
3. Иванов, С. и Вебстер, К. 2019. Adoption of Robots, Artificial Intelligence and Service Automation by Travel, Tourism and Hospitality Companies. *Revista Turismo & Desenvolvimento*. 31, 27–38.
4. Александрова, А.Ю. 2022. Цифровая трансформация туристской индустрии: современные тенденции и перспективы развития. *Сервис в России и за рубежом*. 16(2), 18–31.
5. Морозов, М.А. и Морозова, Н.С. 2021. Цифровые технологии в управлении туристскими предприятиями. *Туризм: право и экономика*. 4, 14–22.
6. Koo, C., Park, J. and Lee, J. 2017. Smart Tourism: Traveler, Business, and Organizational Perspectives. *Information & Management*. 54(6), 683–686.
7. Buhalis, D. and Amaranggana, A. 2015. Smart Tourism Destinations: Enhancing Tourism Experience Through Personalisation of Services. *Information and Communication Technologies in Tourism 2015*. Springer, Cham, 377–389.